

TREĆI MEĐUNARODNI ICCROM-ov TEČAJ O KONZERVACIJI PAPIRA

(27. srpnja do 22. rujna 1995)

Procjenjujući zaštitu i konzervaciju papira, kao jedan od najvažnijih problema u konzervaciji danas, The International Center for the Study of the Preservation and the Restoration of Cultural Property (ICCROM), organizirao je, po treći put, Međunarodni tečaj o konzervaciji papira. Tečaj je trajao od 27. srpnja do 22. rujna 1995. godine, a domaćin je bila Austrija odnosno gradovi Horn i Beč. Konzervatori, sudionici tečaja bili su iz raznih zemalja svijeta (Austrija, Australija, Kanada, Njemačka, Japan, Italija, Zimbabve, USA, Češka Republika, Indija, Egipat, Rusija, Nizozemska i Hrvatska).

Program je bio podijeljen u dvije glavne sekcije. Prvi dio bio je posvećen znanstvenim principima konzervacije papira, primarno strukturi papira i srodnih materijala, uzrocima oštećenja i uputama o zaštiti. To je uključivalo i upoznavanje kemije za konzervaciju papira te povijesti i tehnologije proizvodnje papira. U dijelu seminara posvećenom čuvanju i zaštiti arhivske i bibliotečne građe, posebna važnost posvećena je preventivnim mjerama zaštite i otkrivanju štetočina u tom području. U drugom dijelu težište je bilo na praktičnom radu s priznatim stručnjacima, raspravama, video projekcijama kao i studijsko putovanje u Beč.

Na seminaru iz kemije, dr. Agnes Timar-Balazsy upoznala je sudionike, s gledišta kemije polimera, sa strukturom, sastavom, oštećenjima i razgradnjom celuloze i proteina, a prof. dr. Gerhard Banik s proizvodnjom i starenjem modernog papira. Predavanja su pratila praktične vježbe iz kemije, a organiziran je i posjet Tvornici papira "Neusiedler".

O čuvanju arhivske i bibliotečne građe te o kontroli okoliša govorili su mr. Robert Child i mr. David Pinniger. Bilo je riječi o uzrocima oštećenja papira i srodnih materijala, djelovanju temperature i relativne vlažnosti, svjetla i UV zraka na papir te o onečišćenjima iz vanjskih i unutrašnjih izvora. U sklopu praktične obuke obavljana su potrebna mjerenja, pri čemu su korišteni razni mjerni instrumenti, a omogućena je i usporedba njihove preciznosti i praktičnosti za pojedine prostore. Kontrola okoliša vršena je u dvorcu Greillenstein, nedaleko od Horna. Ocjenjivana je prikladnost prostora za čuvanje arhivske građe, tj. položaj spremišta i izložbenih prostora u dvorcu, s obzirom na klimatske uvjete (mogućnost i vremensko trajanje prodiranja sunčevih zraka u prostorije, procjena općih klimatskih uvjeta u tom području); s obzirom na sigurnosne uvjete (protupožarne mjere, blizina šume i ostalih zgrada, broj posjetitelja, namjena ostalih prostorija u dvorcu), te izvora onečišćenja. Posebna pažnja posvećena je mikrobiološkim oštećenjima, što ih uzro-

kuju insekti i plijesni, te mjerama koje je potrebno poduzeti u njihovom otkrivanju, suzbijanju i preventivnoj zaštiti.

S poviješću i tehnologijom proizvodnje papira polaznike tečaja upoznala je prof. Cathleen A. Baker. Predavanja su obuhvaćala razne tehnike tiskanja, sredstva i podloge za pisanje, kao i razlike između japanskog i zapadnog načina proizvodnje papira. Posjećene su Tiskarska kompanija "Ferdinand Berger" i Tvornica papira "Mörzinger". U Tvornici papira upoznali smo i uvježbavali zapadni način ručne proizvodnje papira, od pripreme pulpe do gotovih listova. U predavanjima o konzervaciji papirnih rukotvorina govorilo se o papiru strojne izrade, o zaštiti i osobinama papira i sredstava za pisanje tijekom postupaka konzervacije, profesionalnom i etičkom odnosu u konzervaciji papira i važnosti vođenja dokumentacije o građi i tretmanima koji su provedeni te o upotrebi encima u konzervaciji. U praktičnom dijelu programa izrađivana je foto-dokumentacija prema određenim standardima, vršen je odabir građe za restauriranje i konzervaciju, utvrđene su metode rada te je pisano izvješće prije početka restauriranja (podaci o građi, uključujući osnovne opisne podatke o nazivu i starosti građe, vrsti papira, vrsti sredstava za pisanje te metodama koje će se primijeniti), a zatim se pristupilo restauriranju. Pri tome su korištene metode i oprema karakteristične za tzv. zapadni način restauriranja i konzerviranja. Projekt je završen pismenim izvješćem opisa testiranja papira i sredstava za pisanje, te opisom i obrazloženjem primijenjenih metoda. Na kraju je svaki sudionik tečaja opisao i obrazložio svoj projekt, nakon čega je slijedila rasprava.

Posebna pozornost bila je posvećena upoznavanju s različitim sredstvima za bijeljenje dokumenata, njihovom pripravom i upotrebom, kao i s uklanjanjem različitih vrsta ljepila, ponovnog ojačavanja papira i tehnikama prešanja. Predavanja o pigmentu bakra, željezno-galnim tintama i njihovom utjecaju na oštećenje papira te o masovnoj neutralizaciji, bila su popraćena video projekcijama o metodi restauriranja masovnim, strojnim kalanjem papira. Video projekcije bile su korištene i za prikaz ručne izrade papira u Kini i u Japanu. Japansku metodu ručne izrade papira polaznici tečaja uvježbali su i osobno u laboratoriju, što je za sve bilo potpuno novo iskustvo, koje im je pomoglo u boljem poznavanju osnovnog materijala kojim se služe pri restauriranju u svojim laboratorijima.

Osim ručne izrade papira, uvježbavale su se i metode konzervacije i restauriranja dokumenata na papiru, koje se primjenjuju u Japanu. Uz upoznavanje s karakteristikama japanskog papira te s opremom što se koristi, osnovno je bilo naučiti rezanje papira s pomoću vode i noža (što se koristi u Japanu u laboratorijima za konzervaciju papira), te s pripremom škrobnog ljepila različite gustoće. U praktičnom dijelu restauriranja izrađivala se rešetka za sušenje dokumenata – karibari, role od japanskog papira, spatule od bambusovog drveta i ukrasnog papira. Kaširala se svila te dokumenti na papiru, uz upotrebu različitih vrsta japanskog papira i škrobnog

ljepila različite gustoće, koji su se sušili na karibariju. To je bila dobra mogućnost da se japanske metode usporede sa zapadnim metodama restauriranja te da se vide konačni rezultati, kao i mogućnost njihove primjene u našim laboratorijima.

Posljednji tjedan boravka proveli smo u Beču, gdje smo posjetili mnoge kulturne institucije i upoznali se s njihovim radom, posebice sa spremištima građe i laboratorijima za konzervaciju i restauriranje. Tako je posjećena Grafička zbirka Albertina, gdje su prikazane tradicionalne i suvremene metode uramljivanja crteža. U Muzeju primijenjenih umjetnosti obišli smo nova podzemna spremišta i razgledali zbirku s Dalekog istoka. U novoj zgradi Austrijskog Državnog arhiva razgledani su Laboratorij za konzervaciju, komora za dezinfekciju i nova spremišta. Posjećena je i Austrijska Nacionalna biblioteka i njihov Laboratorij za konzervaciju, zbirka rukopisa i papirusa. Polaznicima tečaja omogućeno je da se upoznaju s načinom konzervacije papirusa, konzervirajući pojedine objekte, nakon čega su obišli spremišta zbirke. U svim su institucijama predstavljene i mjere sigurnosti, naročito zaštita od požara.

Na kraju je svaki sudionik dao svoju vlastitu ocjenu cjelovitog programa tečaja. Tome je prethodila tjedna procjena kvalitete i kvantitete svih predavanja, kako bi se dobio prikaz budućih potreba i eventualnih izmjena. Učešće sudionika iz različitih zemalja omogućilo je usporedbu položaja i razvoja struke, mogućnost obrazovanja u različitim zemljama, kao i razmjenu iskustava. Opća je ocjena da se sve zemlje susreću s tri osnovna problema: nedostatak novčanih sredstava, nedostatak prostora i stručnjaka, te nemogućnost odgovarajućeg obrazovanja. Unatoč tome, ocijenjeno je da je znanje sudionika tečaja iz generacije u generaciju sve veće i da se tome treba prilagoditi program.

Budući da je još uvijek učenje uz rad gotovo osnovni i najvažniji način stjecanja znanja u mnogim zemljama, tečajevi poput ovoga ocijenjeni su izuzetno korisnima te je naglašena i potreba daljnje međusobne suradnje.

Dubravka Pilipović